

מלחמת יום הכיפורים בעיני האויב

סא"ל אברהם

המלחמה ומציגה את נקודת ההשקפה המצרית לגבי ההיבט המדיני וההתפתחויות בו במישור הבין-ערכי והבינלאומי.

מעלתם של הפרסומים המצריים היא בהבדלים, המהותיים לפעמים, בין הגיגרות השונות, כתוצאה מן העובדה ששניים מאלה שכתבו וזיכרונות על המלחמה: מוחמד חסנין הייכל והרמטכ"ל המודח שאדילי, הפכו לאחר המלחמה למבקרי המשטר ובכתיבתם בא הדבר לידי ביטוי בדברי ביקורת על דרך ניהול המלחמה על-ידי סאדאת כמו גם על מדיניותו לפני ואחרי המלחמה. אולם בעוד שביקורתו של הייכל מתונה בדרך כלל, הנה שאדילי שהכריז ב-1979 בדמשק על הקמת "חזית לאומית מצרית" שתכליתה להפיל את שלטון סאדאת, כתב את אשר על ליבו ללא מעצורים והוא מגולל את פרשת הוויכוח שניהל עם סאדאת ושר ההגנה עלי בידו באוקטובר על התגובה המתאימה נוכח המצב שנוצר בגדה המערבית של התעלה לאחר חצייתה על-ידי כוחות צה"ל. אכן, בפרסום הוויכוח עשה שאדילי שירות רע לעצמו, שכן מתוך פרסום זה מתברר עומק תפיסתו של סאדאת כמדינאי היודע את מטרותו והמבין שהחזרת כוחות מהגדה המזרחית של התעלה כהצעת שאדילי, פירושה אבדן הישגי המלחמה ומסירתם לידי ישראל שתכלית הבקעתה היא להעביר את המלחמה לאדמת מצרים. (נקודה מעניינת: הייכל אינו מתייחס כלל למשמך עות חילוקי הדעות אף כי הוא מתארן בקצרה ואינו מזכיר את הדחת שאדילי בעקבות זאת.) אכן להוציא את זיכרונות שאדילי, הרואה את תוצאות המלחמה ככישלון למצרים וכהזרמת שהוחמצה בשל החלטות לא נכונות של סאדאת, הנה הגרסות הרשמיות מעלות על נס לא רק את גבורת הצבא (שגם שאדילי שותף לה), אלא גם את התכנון המבריק של המטה הכללי ואת בהירות המחשבה של הדרג המדיני. אין ספק, כי בחינת נקודת ההשקפה המצרית מזוויות שונות מאפשרת לקורא לקבל תמונה שלמה יותר של השקפה זו, דבר שניטינו להביאו בחוברת זו עד כמה שהיריעה מאפשרת.

שטחים נוספים, דבר שהעמידו במצב נחות ביחס לישראל בניהול המשא ומתן הצפוי. יתר על כן, כמי שדחה מאז 1967 את כל הניסיונות ל"סילוק עקבות התוקפנות של 1967" בדרך הפתרון המדיני, התקשה להשתלב בדרך שהתווה הנשיא המצרי גם לאחר שנתן הסכמתו לכך בוועידת הפסגה שהתכנסה באלג'יר בנובמבר 1973. נשאר פער עמוק בין תפיסתו לבין זו של הנשיא המצרי, דבר המסביר את לבטי חתימתו של אסד על הסכם הפרדת הכוחות ברמת הגולן במאי 1974.

כיצד משתקפת מסכת ארועים זו בהיסטוריוגרפיה הערבית של המלחמה? ראשית, יש לציין עובדה מעניינת: בעוד שהמצרים פרסמו ספרות ענפה, בחלקה רשמית ובחלקה בלתי רשמית על המלחמה, רקעה, מהלכה ותוצאותיה (ואפילו על ההגונה לקראת המלחמה) והרבו לנתח מנקודת ראות מדינית וצבאית, לא ידוע לנו על פרסום גירסה רשמית על-ידי סוריה על המלחמה בגורתה. אמנם, בעיתונות הסורית הרשמית פורסמו אי אלו מאמרים צבאיים כוללניים הדנים בעיקר בלקחים מן המלחמה וכן סימפוזיונים שקיימו מומחים ופרשנים סורים על המלחמה. אולם בולטת המגמה לעסוק יותר ב"סיבוב החמישי" של המלחמה הערבית בישראל ולחזות את אופיה, יעדיה ותוצאותיה בראי מלחמת אוקטובר 1973. הוא הדין גם בפרסומי ארגוני המחבלים המרבים לספר על תפקידם במלחמה בגורת גבול לבנון ובעיקר בגורת הר דב, אך עוסקים בעיקר במלחמה הבאה. העיראקים פרסמו ספר על פעילות צבאם במלחמה בחזית רמת הגולן שעניינו העיקרי הבלטת תפקידו של כוח המשלוח העיראקי בבלימת כוחות צה"ל.

האם יש קשר בין אי הצלחתה של סוריה לממש את יעדיה במלחמה לבין העיסוק ההיסטורי המועט בה מצד הממסד הסורי? ייתכן. מכל מקום, היפוכו של המקרה הסורי בולט לעין במגוון הספרים והמאמרים המצריים על המלחמה, המשמשים לנו למעשה ראי עיקרי, בלעדי כמעט, לראיית הערבים את המלחמה, ובכך חסרונו העיקרי: היסטוריוגרפיה זו עוסקת רק בחזית המצרית במה שנוגע להיבט הצבאי של

ערב מלחמת יום הכיפורים היו פרטי תכנית המלחמה הערבית ידועים למעטים בלבד בצמרת השלטונית של מצרים וסוריה. אולם פרוץ המלחמה, הצלחותיה בשלבה הראשון והתמשכותה היחסית הביאו לשורה של גילויי תמיכה צבאית וכלכלית פעילה מצד מדינות ערביות רבות כפי שלא חזתה שום מלחמה קודמת בין ישראל לערבים במזה"ת. עיראק, ירדן, מרוקו, סעודיה, סודאן, לוב, ואלג'יריה שיגרו כוחות משלוח ואמל"ח לסוריה ומצרים. כוחות המשלוח העיראקי ים והירדניים ניהלו קרבות קשים עם כוחות צה"ל בחזית הסורית, ואף כי הוכו קשות, הנה להתערבותם בנקודת המשבר הקריטית של הצבא הסורי בתחילת שלב ההבקעה של כוחות צה"ל ברמת הגולן – הייתה השפעה מאיטה על יכולת חזית צה"ל לעומק השטח הסורי בגורת דרום רמת הגולן. מדינות הנפט הערביות החליטו לקראת השבוע האחרון של המלחמה להטיל אמברגו על אספקת נפט לארה"ב והולנד ולצמצם את השינוק לצרכניות נפט אחרות במערב בממדים משתנים. הייתה זו הפעם הראשונה בתולדות הסכסוך הישראלי-ערבי שהופעל "נשק הנפט" – רעיון ישן שהועלה לראשונה עוד בכינוס מועצת שרי החוץ הערביים בבלודאן שבסוריה ב-1947.

אולם הרגשת הסולידריות שאפיינה את העולם הערבי בשלבי המלחמה הראשונים נעכרה עוד במהלך המלחמה, עת צצו ועלו חילוקי דעות, ובמרכזם המחלוקת המצרית-סורית על דרך ניהול המלחמה ויעדיה. לוב ועיראק זעמו על הסכמת סוריה ומצרים להפסקת אש והתנגדו גם להסרת האמברגו על אספקת נפט למערב. מנקודת ראותן היה הניסיון להפוך את הישגי המלחמה לבסיס למשא ומתן מדיני בבחינת בגידה בעניין הערבי כולו. אך בעוד אצל סאדאת התגבשה תפיסה זו עוד לפני המלחמה והיא אשר הנחתה אותו בתכנונה ובניהולה, הרי שהנשיא הסורי חאפטי אסד נמצא בדילמה חריפה: לאחר החלטת סאדאת להיענות לקריאה להפסקת אש הוא לא היה יכול להמשיך במלחמה לבדו, אף כי דרך זו הייתה עדיפה בעיניו, שכן לא זו בלבד שלא הצליח להחזיר לסוריה שטחים שנכבשו ממנה ביוני 1967 הרי הוא עוד הפסיד